

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในทศวรรษหน้าความกดดันเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางการเมืองระหว่างประเทศทั้งระบบ จากความกดดันที่เห็นได้ชัดคือ ผู้ประสพภัยพิบัติจากสิ่งแวดล้อมมีจำนวนถึง 25 ล้านคน มากกว่าผู้ลี้ภัยซึ่งมีจำนวน 22 ล้านคน คาดว่าในปี ค.ศ. 2010 จะมีผู้ประสพภัยพิบัติจากสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว (ปัญหาสิ่งแวดล้อม, 2547, หน้า 1)

กระแสของความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมได้แผ่ขยายไปทั่วโลกที่ไร้พรมแดนสืบเนื่องมาจากปัญหาสิ่งแวดล้อมในโลกที่สำคัญ ๆ อาทิ ชั้นโอโซนของบรรยากาศถูกทำลายโดยน้ำมีอมนุษย์ที่ใช้สารคลอโรฟลูออโรคาร์บอน (Chlorofluorocarbons: CFCs) ในชีวิตประจำวันอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้รังสีอัลตราไวโอเลตบี (UVB) ต่อดังตามายังโลก และเป็นอันตรายต่อสรรพสิ่งที่มีชีวิต นอกจากนี้ยังทำให้เกิดภาวะการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกที่เรียกว่า ปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) อันเกิดจากก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของการเผาผลาญเชื้อเพลิงที่นับวันจะทวีมากขึ้น ธารน้ำแข็งบริเวณขั้วโลกเหนือเริ่มละลาย และเพิ่มระดับน้ำทะเลในมหาสมุทร แม้กระทั่งปัญหามลพิษทางน้ำ อากาศและกากสารพิษ ซึ่งล้วนเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น แหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค อากาศที่หายใจ ดินที่ใช้เพาะปลูกเริ่มไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่มีการพัฒนามากเท่าไร ปัญหาที่ยิ่งรุนแรงมากเท่านั้น ประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) และมีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ มักจะประสบกับปัญหาเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวดกวดขัน เพื่อรักษาสุขภาพและอนามัยของคนในประเทศให้ปลอดภัยจากปัญหาสิ่งแวดล้อม (กาญจนศักดิ์ ผลบุญ, 2543, หน้า 5-7)

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากปัญหาดังกล่าวได้ จึงควรตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งได้แผ่อิทธิพลครอบคลุมชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองมากขึ้นทุกขณะ ด้วยความรวดเร็วงานยากที่ทุกคนจะปรับตัวเข้าหาสถานการณ์ได้ทัน เพราะสิ่งแวดล้อมกำลังเสื่อมโทรม และมีมลพิษมากขึ้นทุกวัน ซึ่งอันตรายหรือพิษจากสิ่งแวดล้อม อาจแยกออกเป็น 2 พวก คือ พวกที่เป็นพิษต่อร่างกายโดยตรง กับอีกพวกหนึ่งเป็นพิษที่มองไม่เห็นแต่ส่งผลต่อจิตใจของผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นและมีผลทางอ้อมต่อร่างกาย (สวัสดี โนนสูง, 2546, หน้า 3-9) ด้วยเหตุนี้จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญของประเทศและจะเป็นปัญหา

ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่มนุษย์ได้เคยเผชิญมา ดังนั้นพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Principle of Sustainable Development) ในการจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริมการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์ในระดับที่ยั่งยืน เพื่อช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่พึ่งตนเองได้ ยกระดับชีวิตของคนไทยและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนและประเทศ รวมทั้งเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม มุ่งเน้นประสิทธิภาพการกำกับควบคุมที่มีประสิทธิผล มีความโปร่งใส สุจริต ตลอดจนมีการศึกษาวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 61-71)

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและมีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคมมาโดยตลอด ควรตระหนักและแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นวิกฤติการณ์อันสำคัญยิ่งของโลกปัจจุบันและของประเทศ โดยการเป็นทั้งผู้ให้ความรู้ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อการอนุรักษ์และป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ความตื่นตัวต่อปัญหามลภาวะจากสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเองยังอยู่ในระดับต่ำ และขาดการปฏิบัติอย่างจริงจัง ดังนั้นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรเป็นหน่วยงานสำคัญที่ต้องสร้างระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของตนเองเป็นอันดับแรก เพื่อที่จะได้ชี้นำและปรับใช้กับชุมชนส่วนรวมต่อไปได้

ปัจจุบันสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในท้องถิ่นด้วยรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตและใช้ชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างสงบสุข นอกจากนี้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนและสังคมให้พัฒนาไปด้วยกันอย่างสมดุล โดยเอื้อต่อการสนับสนุนให้ “คนมีความสุข ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน” ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญเกิดขึ้นเป็น 2 ลักษณะ คือ ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลงและภาวะมลพิษ ทั้งนี้สาเหตุเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากร ความก้าวหน้าทางวิทยาการ การพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มผลผลิตทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมมากกว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนแต่มีผลกระทบ

ที่เป็นอันตรายต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย และการดำรงชีวิตของประชาชนทุกคนโดยตรง (กนก จันทร์ทอง, 2538, หน้า 151-152) ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นมาตรการหนึ่งซึ่งช่วยได้เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนาทั้งในด้านความรู้ ความคิด สติปัญญา การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เจตคติ และเสริมสร้างค่านิยมของคนไปสู่การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากคน ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องใช้คนเป็นศูนย์กลางและการศึกษาเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหา เพราะจะช่วยปลูกฝังความรู้ ความเชื่อ เจตคติและค่านิยมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของคน และ วินัย วีระวัฒนานนท์ (2532, หน้า 29) กล่าวว่า การศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้บุคคลสามารถคิดและตัดสินใจในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้อย่างถูกต้อง เพราะทุกคนเป็นผู้สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่กระทบถึงทุก ๆ คนโดยตรงอีกด้วย

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานถือว่า งานสิ่งแวดล้อมเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการในทุกระดับ โดยกำหนดเป็นนโยบาย ความเชื่อ จุดเน้น และสิ่งละอันพันละน้อยที่ทุกหน่วยงานในสังกัดพึงปฏิบัติ จากแนวทางปฏิรูปทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539-2550 มีจุดมุ่งหมายสูงสุด เพื่อให้ประชาชนชาวไทยมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาประเทศให้สามารถอยู่ในสังคมโลกเป็นอย่างมีความสุข ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและครบถ้วนย่อมก่อให้เกิดค่านิยมความคิดเห็นและทัศนคติที่ดีตามมา ซึ่งส่งผลให้มนุษย์ประพฤติตนในการที่จะแก้ไขและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้แผนการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดหลักการในข้อ 2 เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ค่านิยมสิ่งแวดล้อมไว้ว่าในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและจะต้องอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนา การศึกษาหมวดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล ในข้อ 2.5 ไว้โดยให้ปลูกฝังความเข้าใจและพัฒนา ค่านิยมที่ถูกต้องทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญและได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้ นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น จำเป็นต้องใช้ความรู้ ความพยายามแก้ปัญหาและรณรงค์ให้ทุกคนตระหนักถึงความจำเป็นและภัยอันตรายที่จะตามมาในอนาคต รวมทั้งให้ช่วยกันดูแลรักษา

สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดไป โดยเฉพาะเยาวชนในสถานศึกษาควรได้รับการศึกษาอบรมและปลูกฝังให้มีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ดังนั้นโรงเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ปลอดภัย ส่งเสริมการพัฒนาของนักเรียนทุกๆ ด้าน ให้เหมาะสมกับวัย และสร้างอุปนิสัยที่ดีคิดค้นเพื่อนำไปใช้ในสังคมภายนอกต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2542) ได้กล่าวถึงสาเหตุของสังคมไทยในยุคปัจจุบันว่า ระบบสถาบันและโครงสร้างการบริหารทางเศรษฐกิจและการเมืองยังมีกระบวนการพัฒนาแบบเก่า ที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจการบริหารและการตัดสินใจอยู่ในส่วนกลางและเน้นความรับผิดชอบของภาครัฐเป็นหลัก ประกอบกับโครงสร้างการบริหารงานแผ่นดินที่ค่อนข้างซับซ้อน ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น มีผลทำให้ขาดการกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจไปสู่ระดับชุมชนและท้องถิ่นอย่างจริงจัง ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังถูกจำกัดขีดความสามารถ ประชาชนและชุมชนไม่ได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) จึงทำให้ชุมชนขาดความแข็งแกร่งไม่สามารถยืนหยัดด้วยตัวเองได้ และจากการที่ชุมชนเป็นหัวใจของการต่อสู้กับภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญอย่างมาก เพราะการทำงานของหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงลำพังไม่สามารถช่วยชุมชนแก้ปัญหาทั้งหมดได้ ชุมชนในพื้นที่เท่านั้นที่สามารถตามทันสภาพการณ์และเข้าใจถึงความต้องการของคนได้อย่างแท้จริง วิทยากร เรียงกุล (2540) ได้กล่าวว่า ชุมชนเปรียบเสมือนรากฐานที่สำคัญของสังคม เมื่อรากฐานผุกร่อนก็อาจเป็นสาเหตุให้สังคมล่มสลายไปได้ในที่สุด ดังนั้นการจะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ชุมชนนั้น ๆ ได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพราะชุมชนเกิดขึ้นได้จากการรวมตัวของบุคคลซึ่งไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ตลอดไป จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่ดี เพราะคนในพื้นที่จะรู้ดีกว่าปัญหาที่ประสบนั้นสามารถแก้ไขได้ ให้ทุกฝ่ายในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นความร่วมมือ ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมินและร่วมพัฒนา (Participation and Collaboration) จากประสบการณ์ของคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งชาวบ้านได้พบวิธีการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกในการพึ่งตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากสังคมภายนอกชุมชน กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนทำให้สมาชิกของชุมชนมีการตอบสนองต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น มีการปรับตัวให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับชุมชนด้าน

สิ่งแวดล้อม จึงเน้นความสำคัญอันดับแรก ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาซึ่งนับเป็นภาวะวิกฤตของโลกที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านอื่น ๆ ตามมา ทำให้การป้องกันมลพิษจากสิ่งแวดล้อมเป็นภาวะวิกฤตที่สำคัญของโลกในปัจจุบันและของประเทศ ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องตระหนักและแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการพัฒนารูปแบบการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าว

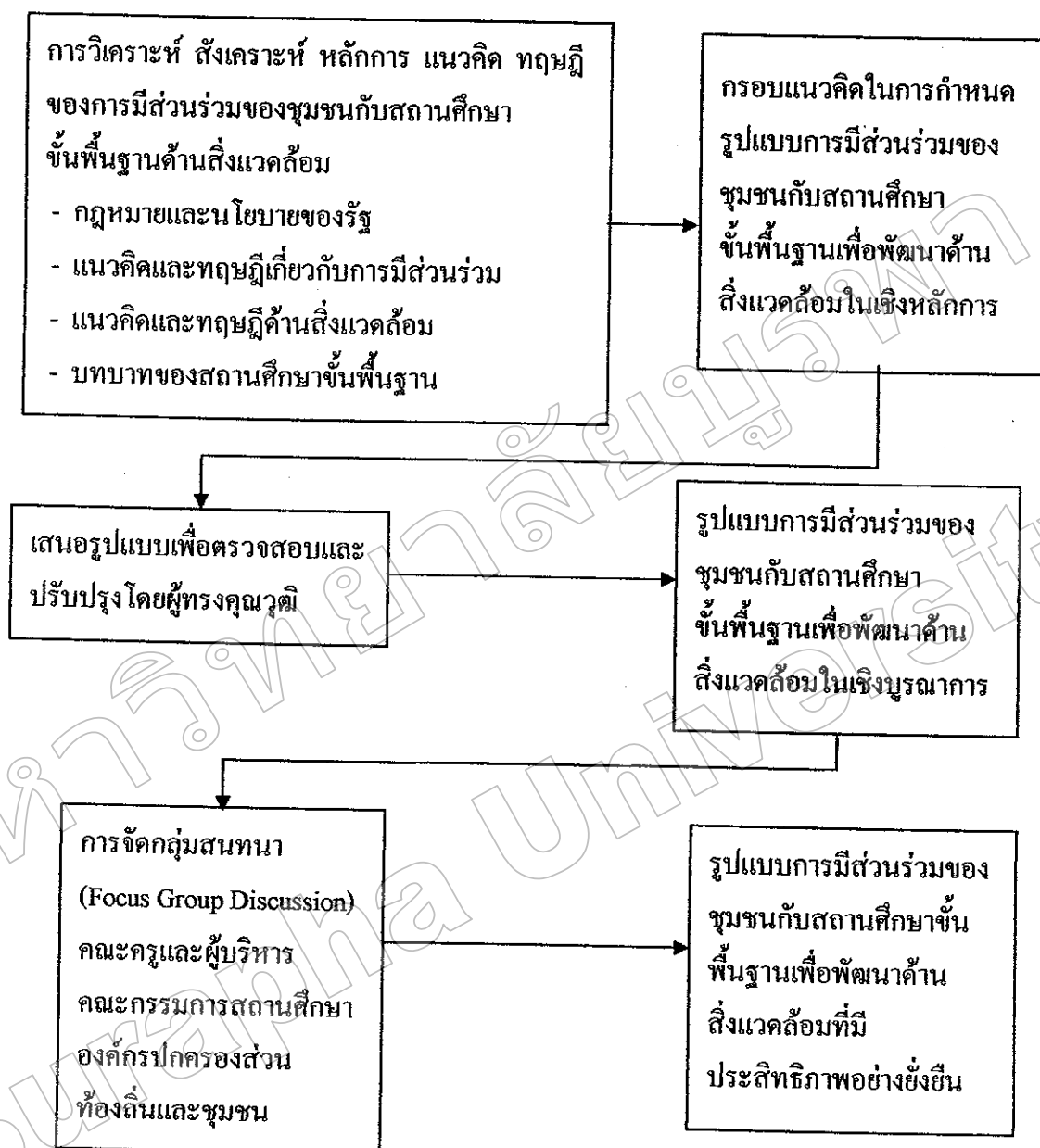
ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นรากฐานหรือแก่นในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งชุมชนที่ผู้วิจัยคัดเลือกครั้งนี้คือ ชุมชนบ้านเป็ดใน ชุมชนบ้านหนองคันทร่ง และชุมชนบ้านปากคลองน้ำเขียว ส่วนโรงเรียนที่ผู้วิจัยเลือกในครั้งนี้คือ โรงเรียนบ้านเป็ดใน โรงเรียนวัดหนองคันทร่ง และโรงเรียนบ้านปากคลองน้ำเขียว เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด โดยมีจุดเน้นของสิ่งแวดล้อมด้านป่าชายเลนเป็นปรากฏการณ์ที่ศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย จากการบูรณาการทฤษฎี แนวคิด เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการเลือกกลุ่มตัวอย่าง การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพใช้กรอบแนวคิดชั่วคราวซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามปรากฏการณ์ที่เป็นจริง งานวิจัยคุณภาพไม่ได้ศึกษาเพื่อพิสูจน์ทฤษฎีว่าจริงหรือไม่ การมีกรอบทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นในการศึกษา ผลสุดท้ายที่ได้ออกมาคือปรากฏการณ์ที่เป็นจริงพร้อมทั้งเหตุผลและการอธิบาย ผลของทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีผู้ค้นคว้ามาแล้วจะช่วยให้ผู้วิจัยเกิดความชัดเจนในปรากฏการณ์มากขึ้นและช่วยอธิบายผลการวิจัย ทำให้ได้กรอบแนวคิดดังภาพที่ 1 ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการในการทำวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับสถานศึกษาและชุมชน ให้มีความตระหนักและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

2. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้ร่วมกับชุมชน ในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

3. ชุมชนใช้เป็นแนวทางสร้างการมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบที่นำเสนอเป็นรูปแบบเชิงมโนทัศน์ ซึ่งได้จากการวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง จัดทำรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อม โดยการใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลและตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ร่วมกัน การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครูและผู้บริหารการศึกษา และประชาชน

2. ศึกษาเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งกีดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ที่จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ดำเนินการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับ ชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน คณะครูและผู้บริหารการศึกษา และชุมชน

3. เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวแทนของลักษณะการสัมพันธ์ที่เกิดจากความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือกัน และมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันในทุก ๆ ด้าน ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะเป็นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดแก่ชุมชนและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในด้านการเป็นผู้นำเกี่ยวกับกิจกรรมที่พัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม อำนาจที่ใช้การตัดสินใจ ทุกอย่างต้องนำมาเปิดเผยถึงวิธีการและปฏิบัติร่วมกัน การประสานงาน ในการให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมต่อกัน ซึ่งแนวคิดเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด หมายถึง การร่วมคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน ในลักษณะการร่วมคิด

2.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การกำหนดความสำคัญ การกำหนดเป้าหมาย และการตัดสินใจ

2.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุน หมายถึง งบประมาณ ทุนทางปัญญา ทุนจากแรงงาน

2.4 การมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงาน/โครงการ และการส่งเสริมช่วยเหลือให้การปฏิบัติกิจกรรมสำเร็จตามที่วางแผนไว้

2.5 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบผลการดำเนินงานโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่วางไว้

2.6 การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ร่วมกัน หมายถึง ผลประโยชน์ทางตรง และผลประโยชน์ทางอ้อม เป็นการที่ชุมชนและสถานศึกษาชั้นพื้นฐานได้รับประโยชน์ร่วมกัน

3. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งงานวิจัยนี้มีจุดเน้นที่สิ่งแวดล้อมชายฝั่ง ด้านป่าชายเลนเพื่อให้สามารถเอื้อประโยชน์ให้ชุมชนได้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาใด ๆ ในอนาคต

4. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้ที่มีบทบาท มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

5. สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด และงานวิจัยนี้กำหนดสนามในการศึกษาคือ โรงเรียนบ้านเปร็ดใน โรงเรียนวัดหนองคันทร้ง โรงเรียนบ้านปากคลองน้ำเขียว

6. ชุมชน หมายถึง ประชาชนหรือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันโดยมีความผูกพันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือการดำเนินชีวิตที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเขตพื้นที่โดยรอบหรือใกล้เคียงสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่เป็นสนามในการศึกษา ประกอบด้วย ชุมชนบ้านเปร็ดใน บ้านหนองคันทร้ง และบ้านปากคลองน้ำเขียว